

# A MÚSICA TR



Tiano Labraña Barrero

Coordinador do monográfico

# RADICIONAL

A presenza da música tradicional na escola pode ser contemplada desde diferentes perspectivas:

## EN CANTO QUE SABER TRANSVERSAL DE USO POTENCIAL EN CALQUERA MATERIA DO CURRÍCULO

Se nas diferentes propostas editoriais (libros de texto, cadernos de actividades, fichas adaptadas...) é xa habitual o emprego de cantigas, moitas delas tradicionais, para reforzar, complementar e facilitar a aprendizaxe de contidos de coñecemento do medio, das linguas ou das matemáticas, son outros os aspectos a explorar desde o cancionero popular galego pois, tanto polas estruturas lingüísticas, polo vocabulario e polos temas que tratan como polos ritmos ou cadencias melódicas, resultan máis próximas e accesibles ao universo infantil e, en consecuencia, máis eficaces como recurso educativo. Neste senso pode resultar moi interesante e sorprendente a aplicación directa das cantigas nas metodoloxías lecto-escritoras a través da correcta entoación, do fraseo e da vocalización. Asemade favorecen a capacidade memorística coa aprendizaxe dos textos e, finalmente, por medio da expresión rítmico-corporal, movemento e danza, facilitan un desenvolvemento harmónico e equilibrado da coordinación motriz, tan frecuentemente relacionada, cando non se acada, con episodios de fracaso escolar. En definitiva, o repertorio musical tradicional representa unha fonte valiosísima de recursos cos que podemos favorecer a motivación e o interese do alumnado na súa formación integral, polo que non podemos esquecerlo para traballar e desenvolver hábitos e valores a partir das informacións e mensaxes que os textos das cantigas conteñen, das interpretacións colectivas (cada quen ten o seu rol e todos somos importantes), da escoita activa e respectuosa e do recoñecemento das cousas ben feitas.

## COMO FÍO CONDUTOR DA ENSINANZA DA MÚSICA NO ENSINO OBRIGATORIO

Os mestres de música sabemos das condicións máis comúns nas que temos que realizar o noso traballo: espazos pouco axeitados, tanto acusticamente como de superficie; escasa dotación da aula, cando existe aula específica; pouca consideración social da materia; e, moi especialmente, as limitacións de tempo, como acontece na educación primaria, cunha hora semanal por grupo-clase, o que dificulta de xeito importante ser eficaces na nosa tarefa docente.

Neste contexto impónse unha planificación moi rigorosa que permita nesta única sesión semanal abordar todos os bloques de contidos con actividades correctamente secuenciadas, facelo de maneira lúdica e atractiva sen perder o control da clase e, ao tempo obter resultados positivos. O repertorio tradicional ofrécenos esta posibilidade, pois

contén cantigas de progresiva dificultade rítmica e melódica que, empregadas coma pequenos centros de interese, poden xerar actividades variadas, en cantidade e calidade, coas que traballar os diferentes apartados da educación musical.

## COMO TAREFA DE INVESTIGACIÓN

Que permita dotar aos mestres dos seus propios recursos, experimentalos e adaptalos ao contexto escolar. Neste senso, ademais de buscar nos cancioneros xa editados, cómpre explorar a contorna máis inmediata para, implicando o alumnado e as familias no traballo de campo, coñecer o repertorio propio de cada bisbarra, que non sempre coincide co que coñecemos, e que poderíamos cualificar como máis convencional (existen, por exemplo, versións cedeirenses de "A saia da Carolina" ou de "Baila Manueliño" que teñen significativas diferenzas con estas mesmas cantigas tal e como se coñecen noutras zonas, ou coa que popularizou o grupo Fuxan os Ventos).

Trátase de pór en práctica actividades que, implicando os diferentes sectores da comunidade educativa, permitan enriquecer o repertorio, ben con cantigas ou coplas descoñecidas, ou ben con variantes das xa coñecidas. Con programas coma "Agasállame unha copla", "Dedícame unha cantiga" ou "Xoga coma sempre", que se poden desenvolver ao longo de todo o curso ou en momentos puntuais, os nenos buscan no contorno familiar e traen ás veces para a escola auténticas xoias, que doutro xeito esmorecerían e quizais se perderan para sempre; cunha consecuencia a maiores moi interesante, a de sentirse corresponsables e protagonistas nesta tarefa investigadora, que polo simple feito de facer unha achega, por pequena que sexa, deberá ser sempre apreciada e valorada.

Cabe tamén a posibilidade de crear novas cantigas, seguindo o estilo tradicional, de seren necesarias para traballar certas fórmulas rítmicas ou melódicas interesantes e que no repertorio tradicional non aparecen, ou para empregar como recurso en calquera outra materia dado o carácter interdisciplinar da música.

## COMO FONTE DE INFORMACIÓN CULTURAL

Cada cantiga que se empregue debe estar contextualizada en canto ao lugar no que se cantaba, que vocabulario contén, con que instrumentos se acompañaba, para que se cantaba, quen a cantaba, etc. Estamos a falar de sacarlle todo o que de interesante pode ter un romance, un canto de oficios, un xogo musical, unha cantiga do ano... Existen cantigas que, describindo con precisión como eran as relacións entre as persoas, como se divertían ou como



traballaban ou que cousas lles preocupaban, representan auténticos tratados de costumes que son sempre reflexo da sociedade na que naceron. Como desprezar toda esta información?

#### COMO ESTRATEXIA DE FORMACIÓN COMPLEMENTARIA DO PROFESORADO

Ofrecéndolles aos mestres dos centros, especialmente aos de educación infantil e primaria, a posibilidade de realizar actividades de formación permanente dirixidas a aprender este repertorio e como utilizalo nas propostas de aula. É necesario achegarlle ao profesorado interesado todo o repertorio tradicional, pero tamén como empregalo en actividades de ensino-aprendizaxe, para o que se precisa montar estruturas de formación do profesorado, como seminarios permanentes ou grupos de traballo nos centros. Na tarefa de recuperar a cultura tradicional máis próxima, a que se artellaba arredor dos xogos, moitos deles musicais, dos romances de asunto infantil, das cantigas de berce ou de coro, de recrear e actualizar xoguetes..., acadar a implicación do profesorado e, a través del, dos nenos e das familias, debера ser un obxectivo irrenunciábel dun determinado modelo de escola que aspire a dinamizar culturalmente a sociedade á que serve, de xeito que bebendo da memoria viva, constrúa o presente para proxectarse no futuro. En definitiva, trátase de aprender xogando e cantando, dotando o profesorado dos recursos necesarios e de como empregalos nas propostas de aula.

#### COMO MANIFESTACIÓN VIVA DA CULTURA DO PAÍS

Para o que se fai necesaria a actualización da música tradicional, tanto no emprego das novas tecnoloxías canto ao fomento da creación e recreación musicais, xa que o folclore

non debe ser só cousa do pasado; máis ben cómpre tamén construílo no presente, atractivo e accesible para a mocidade como única garantía de futuro. Nunca tanta produción audiovisual e de calidade se coñeceu en Galicia nos diferentes formatos de CD ou DVD, moita dela pensada como material de apoio á tarefa docente, nin tampouco houbo tantas experiencias como as que hoxe se están levando a cabo nos centros de ensino por profesorado comprometido e preocupado con esta situación. Cómpre dar a coñecer todo este material, así como os artistas que o crean e os que o interpretan, tanto se se tratar de música feita por nenos ou para nenos como se se tratar de calquera outra temática, pero que poida ser aproveitada como recurso escolar.

Con este enfoque e no actual contexto sociolingüístico e cultural, a escola ten a chave para o futuro da música tradicional, xa que pode e debe actuar como elemento enriquecedor fronte ao consumo masivo e indiscriminado de música máis comercial, ofrecéndolle á poboación escolar a posibilidade de achegarse a todo este mundo tradicional, para a maioría descoñecido, con toda a carga cultural e de compromiso co país que supón. Isto representa unha oportunidade única de chantar os pés no chan, de poder sentir que teñen raíces, cultura e historia de seu, de abrir os ollos a unha realidade que dalgún xeito lles pertence e da que inevitablemente forman parte, de comprobar que hai mundo máis alá da televisión, en resumo, de percibir que mesmo á beiriña deles teñen un tesouro por descubrir.

Cando menos, paga a pena intentalo. Neste camiño cómpre un esforzo por actualizarse e renovarse, para instalarse na escola e na sociedade desexables do século XXI.

Para a elaboración deste monográfico contouse coa colaboración da Asociación de Gaiteros Galegos.